

Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
JULIANE KOKOTT
esitatud 21. detsembril 2016¹

Kohtuasi C-646/15

Trustees of the P Panayi Accumulation & Maintenance Settlements
versus
Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud First-tier Tribunal (Tax Chamber) (esimese astme kohtu maksukoda, Ühendkuningriik))

Maksuõigus – Otsesed maksud – Maksustamine riigist lahkumisel – Põhivabaduste kohaldamine usaldusfondi suhtes, kes ei ole iseseisev õigussubjekt – Riigist lahkumisel maksustamise proportsionaalsus olenemata sellest, et maksustamise võimalus jääb endiselt alles – Ajatamisvõimaluse puudumine – Väärtuse hilisemate muutuste tähtsus – Hilisema maksustamisvõimaluse arvessevõtmine

I. Sissejuhatus

1. Euroopa Kohus käsitleb käesoleval juhul muu hulgas küsimust, kas ka usaldusfond (eelkõige Ühendkuningriigis usaldusvara haldamisega tegeleva fondi kujul esinev organisatsioonivorm) saab tugineda ELi toimimise lepingus sätestatud põhivabadustele. Siiani oli selle kohta – teistsuguse juhtumi puhul – otsuse teinud ainult EFTA kohus.²

2. See küsimus kerkib seoses realiseerimata kapitalikasumi (nn varjatud reserve) erimaksustamisega riigist lahkumisel. Seda tehakse juhul, kui enamik usaldusfondi usaldusisikutest asub elama välismaale või kui nimetatakse usaldusisikud, kellest enamiku elukoht on välismaal. Maksustamise kohta riigist lahkumise korral on nüüdseks olemas rikkalik kohtupraktika.³ Selline maksustamine on põhimõtteliselt lubatud. Riigist lahkumine ei tähenda, et päritoluliikmesriik peaks loobuma oma õigusest maksustada kapitalikasum, mis tekkis tema maksustamisvõime raames enne nimetatud üleviimist.⁴ Sama peab kehtima ka õiguse kohta korrigeerida siiani mahaarvamiste teel antud maksuvabastusi, kui need on samuti viinud varjatud reserve tekkimiseni. Siiski on kohtupraktikas aja jooksul välja arendatud teatud nõuded, millele peab vastama maksustamine riigist lahkumise korral. Sellest juhindus ka ELi

¹ Algkeel: saksa.

² EFTA kohus, kohtuotsus, 9.7.2014, Fred. Olsen (E-3/13, E-20/13, EFTA Court Reports 2014, lk 400).

³ Kohtuotsused, 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 49); 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 44 jj) ning 7.9.2006, N (C-470/04, EU:C:2006:525, punkt 46).

⁴ Kohtuotsus, 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 46).

direktiivide andja, kui ta kehtestas hiljuti direktiivi (EL) 2016/1164⁵ artiklis 5 – mis ei ole käesolevas kohtuasjas siiski kohaldatav – koguni vastava kohustuse kehtestada lahkumismaks.⁶ Viimati nimetatud asjaolu annab selgelt tunnistust sellest, et õigusteadvus on aja jooksul muutunud, mis võib avaldada õiguslikule hinnangule ka *ex post* mõju.⁷

3. Käesoleval juhul peab Euroopa Kohus otsustama, kas maksustamisõigus on olemas ka juhul, kui vaatamata riigist lahkumisele on väljaviimise riigil edaspidi olemas teatav maksustamisvõimalus. Samuti tuleb otsustada, kas varjatud reserve vabatahtlik realiseerimine, mis toimus pärast maksusumma kindlaksmääramist enne maksu sissenõutavaks muutumist, võib seda hinnangut mõjutada.

II. Õiguslik raamistik

A. Liidu õigus

4. Liidu õiguse valdkonnas moodustavad õigusliku raamistiku põhivabadused, mis on sätestatud ELTL artiklites 49, 56, 63 ja artiklis 54 (varem EÜ artiklid 43, 49, 56 ja 48).⁸ ELTL artikkel 54 sätestab seejuures asutamisvabaduse ja teenuste osutamise vabaduse kohaldamise (koosmõjus ELTL artikliga 62) äriühingute suhtes:

„Äriühingud, mis on asutatud vastavalt liikmesriigi seadusele ja millel on liidu piires registrijärgne asukoht, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht, võrdsustatakse käesoleva peatüki sätete kohaldamise korral füüsiliste isikutega, kes on liikmesriikide kodanikud.

Äriühingutena mõistetakse tsiviil- või kaubandusõiguslikke äriühinguid, samuti ühistuid ja muid avalik-õiguslikke või eraõiguslikke juriidilisi isikuid, välja arvatud mittetulundusühingud.“

B. Siseriiklik õigus

5. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kirjelduse kohaselt on peamine õigusakt, millega reguleeritakse kapitalikasumi maksustamist Ühendkuningriigis, 1992. aasta kapitalikasumi maksustamise seadus (Taxation of Chargeable Gains Act 1992, edaspidi „kapitalikasumi maksustamise seadus“). Kapitalikasumi maksustamise seaduse § 2 lõike 1 järgi⁹ maksustatakse kapitalikasumi maksuga isiku niisugune kapitalikasum, mis talle lisandus maksuaastal, mille jooksul tema elukoht või harilik viibimiskoht oli Ühendkuningriigis, seega ta elas seal alaliselt. Kapitalikasumi maksustamise seaduse § 69 kohaselt (põhikohtuasja asjaoludele kohaldatavas redaktsioonis) koheldakse usaldusisikuid kui „ühtset ja alaliselt tegutsevat isikute kogu“ eraldi isikutest, kes võivad mingil ajal olla usaldusisikud. Samas paragrahvis on lisaks ette nähtud, et „selle kogu asukohaks ja alaliseks viibimiskohaks loetakse Ühendkuningriiki, välja arvatud juhul, kui usaldusfondide üldine haldamine toimub väljaspool Ühendkuningriiki ja usaldusisikute või nende enamiku asukoht või harilik viibimiskoht ei ole konkreetsel ajal Ühendkuningriiki“.

5 Nõukogu 12. juuli 2016. aasta direktiiv, millega nähakse ette siseturu toimimist otseselt mõjutavate maksustamise vältimise viiside vastased eeskirjad (ELT 2016, L 193, lk 1).

6 Direktiivi (EL) 2016/1164 artikkel 5 on sõnastatud järgmiselt: „Maksumaksja peab maksu tasuma summas, mis võrdub ülekantava vara turuväärtusega vara riigist väljaviimise hetkel, millest on maha arvatud selle vara maksustamisväärtus, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest: [...] c) maksumaksja viib oma maksuresidentsuse üle teise liikmesriiki [...]“.

7 Nii juba Karl Doebling, „Die Wirkung des Zeitablaufs auf den Bestand völkerrechtlicher Regeln“, *Jahrbuch der Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften e.V.*, Generalverwaltung der Max-Planck-Gesellschaft, München, 1964, lk 70–89.

8 Ajaliselt on siinjuures kohaldatavad EÜ lepingute sätted. Kuna sätete sisu on sama, siis järgnevalt tuginetakse parema arusaadavuse huvides praegusele numeratsioonile.

9 Põhikohtuasja asjaolude toimumise ajal kehtinud redaktsioonis.

6. Kapitalikasumi maksustamise seaduse § 15 lõike 2 kohaselt maksustatakse kapitalikasumi maksuga kogu tulu. Maksustamise objektiks oleva vara hulgas on igas vormis immateriaalne omand, sealhulgas äriühingute osad ja aktsiad (§ 21 lõige 1).

7. Juhul, kui usaldusfondi enamiku usaldusisikute elukoht ega alaline viibimiskoht ei ole mingil hetkel enam Ühendkuningriik, loetakse seda kapitalikasumi maksustamise seaduse § 80 alusel fiktiivseks võõrandamiseks. Sel juhul käsitatakse seda olukorda nii, nagu oleksid usaldusisikud vahetult enne seda usaldusfondi teatud „määratletud vara“ turuhinnaga võõrandanud ja selle viivitamatult taas omandanud. Maksu tasumise tähtaeg on järgmise aasta 31. jaanuar. Usaldusisikutel ei ole võimalik maksmist sellest kuupäevast edasi lükata ega maksu osamaksetena tasuda.

8. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu andmetel näeb kapitalikasumi maksustamise seaduse § 87 ette, et kapitalikasum, mille on realiseerinud usaldusisikud, kelle elukoht ega alaline viibimiskoht ei ole Ühendkuningriik, tuleb omistada soodustatud isikutele ulatuses, milles usaldusisikud teevad soodustatud isikutele kapitali väljamakse. Selle sätte kohaselt arvutatakse mitteresidentidest usaldusisikute kapitalikasumit nii, nagu usaldusisikute elukoht oleks Ühendkuningriigis. Kapitalikasumi kogum omistatakse seejärel soodustatud isikutele, kes saavad usaldusisikutelt kapitali väljamakse. Soodustatud isikud, kelle elukoht on Ühendkuningriigis, peavad tasuma kapitalikasumi maksu neile omistatud tuludelt, mis on vastavusse viidud kapitali väljamaksega.

III. Põhikohtuasi

9. Põhikohtuajas toimuv vaidlus puudutab nelja usaldusfondi, mida esialgu haldasid usaldusisikud, kes elasid Ühendkuningriigis, kuid kes asendati hiljem osaliselt uute usaldusisikutega, mille tulemusel oli seejärel enamiku usaldusisikute elukoht Küpros. Apellandid on praegused – Küprosel elavad – nelja usaldusfondi usaldusisikud.

10. P. Panayi (sündinud Küprosel) asutas 1992. aastal neli usaldusfondi oma kolme lapse ja teiste pereliikmete kasuks (edaspidi „soodustatud isikud“). P. Panayi ega tema abikaasa ei ole mehe eluajal ühegi usaldusfondi soodustatud isikud. Ta jättis siiski endale kui „kaitsjale“ õiguse nimetada usaldusfondi uusi või täiendavaid usaldusisikuid. Soodustatud isikutel ei ole õigust nimetada usaldusisikuid.

11. Kui P. Panayi asutas 1992. aastal usaldusfondi, oli nii tema, tema abikaasa kui ka laste elukoht Ühendkuningriigis.

12. P. Panayi oli enne seda asutanud Ühendkuningriigis eduka äriühingu (edaspidi „Cambos“). Usaldusfondide asutamisel paigutas ta 40% selle äriühingu osalusest valdusettevõtjas usaldusfondidesse. Usaldusfondide esialgsed usaldusisikud olid P. Panayi ja Ühendkuningriigis asuv usaldusühing KSL Trustees Ltd (edaspidi „KSL“). 2003. aastal lisandus usaldusisikuna P. Panayi abikaasa.

13. P. Panayi ja tema abikaasa otsustasid 2004. aasta alguses Ühendkuningriigist lahkuda ja naasta alaliselt Küprosele. Kuigi õigusaktid seda ei nõudnud, astusid nad mõlemad 19. augustil 2004 usaldusfondide usaldusisiku kohalt tagasi. Samal päeval nimetas P. Panayi kolm uut usaldusisikut, kelle kõigi elukoht oli Küprosel. Selle nimetamise tulemusel viidi usaldusfondide haldamine üle Küprosele. Kuna nelja kõnealuse usaldusfondi enamiku usaldusisikute elukoht ei olnud alates 19. augustist 2004 enam Ühendkuningriik, toimus sel kuupäeval fiktiivne võõrandamine § 80 alusel. See andis aluse neljas usaldusfondis kuni 19. augustini 2004 sisaldunud vara väärtuse suurenemise maksustamiseks kapitalikasumi maksuga. Selle tulemusel tekkis kapitalikasum, mis oli maksustatav 2004/2005. maksuaasta eest. Maksu tasumise tähtpäev oli 31. jaanuar 2006. Nagu näha, ei olnud usaldusisikutel võimalik maksmist sellest kuupäevast edasi lükata ega maksu osamaksetena tasuda.

14. P. Panayi abikaasa lahkus 1. septembril 2004 Ühendkuningriigist ja suundus koos nende noorima lapsega Küprosele. Kaks vanemat last (kes olid mõlemad usaldusfondi soodustatud isikud) jäid Ühendkuningriiki oma ülikooliõpinguid lõpetama. Alles pärast seda asusid nad elama Küprosele. P. Panayi järgnes neile 23. märtsil 2005.

15. KSL astus 14. detsembril 2005 nelja usaldusfondi usaldusisiku kohalt tagasi. 19. detsembril 2005 müüsid usaldusisikud usaldusfondide osaluse Camboses. Nende ühine müügi puhastulu oli umbes 30 miljonit Inglise naelsterlingit.

16. P. Panayi ja tema abikaasa nimetati 11. mail 2006 taas usaldusfondide usaldusisikuteks. Kõigi praeguste usaldusisikute elukoht oli seejärel Küprosel.

IV. Menetlus Euroopa Kohtus

17. Ühendkuningriigi First-tier Tribunal (Tax Chamber) (esimese astme kohtu maksukoda), kelle menetluses vaidlus praegu on, esitas 3. detsembril 2015 Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel järgmised eelotsuse küsimused:

- „1. Kas see, kui liikmesriik kehtestab ja jätab jõusse sellise õigusnormi nagu 1992. aasta kapitalikasumi maksustamise seaduse (Taxation of Chargeable Gains Act 1992) § 80, mille kohaselt tekib realiseerimata kapitalikasumi maksustamise kohustus usaldusfondis oleva vara väärtuse ulatuses, juhul kui usaldusfondi usaldusisikute elukoht ega harilik viibimiskoht ei ole teatud hetkel enam selles liikmesriigis, on kooskõlas asutamisevabaduse, kapitali vaba liikumise ja teenuste osutamise vabadusega?
2. Juhul kui selline maksustamine piirab asjassepuutuva vabaduse teostamist, siis kas sellist maksustamist saab põhjendada maksustamispädevuse tasakaalustatud jaotusega ja kas selline maksustamine on proportsionaalne, kui õigusaktid ei anna usaldusisikutele võimalust maksustamist edasi lükata või tasuda osamaksetena ega võta arvesse usaldusfondi vara väärtuse hilisemat vähenemist?

Lisaks esitatakse järgmised küsimused:

3. Kas see, kui liikmesriik maksustab realiseerimata kapitalikasumi usaldusfondis oleva vara väärtuse suurenemisel, kui suurema osa usaldusfondi usaldusisikute elukoht ega harilik viibimiskoht ei ole enam selles liikmesriigis, on seotud mõne põhivabadusega?
4. Kas vabaduse piiramine, mis tekib selle investeringust väljumise maksustamisega, on põhjendatud, selleks et tagada maksustamispädevuse tasakaalustatud jaotus, olukorras, kus on võimalik, et realiseeritud kapitalikasum maksustatakse ikkagi kapitalikasumi maksuga, kuid üksnes juhul, kui tulevikus ilmnevad konkreetsed asjaolud?
5. Kas proportsionaalsust tuleb hinnata konkreetse juhtumi asjaolude pinnalt? Eelkõige, kas sellise maksustamisega tekkinud piirang on proportsionaalne olukorras, kus:
 - a) õigusaktid ei näe ette võimalust maksu tasumist edasi lükata või tasuda osamaksetena ega võta arvesse usaldusfondi vara väärtuse vähenemist pärast investeringust väljumist;
 - b) kuid vaidlustatud maksuotsuse konkreetsete asjaolude puhul müüdi vara enne, kui maks muutus sissenõutavaks, ja asjassepuutuva vara väärtus usaldusfondi ümberpaigutamise ja müügikuupäeva vahel ei vähenenud?“

18. Nende küsimuste kohta esitasid kirjalikud seisukohad P. Panayi poolt asutatud nelja usaldusfondi usaldusisikud, Austria Vabariik, EFTA järelevalveamet, Norra valitsus, Ühendkuningriik ja komisjon. 20. oktoobril 2016 toimunud kohtuistungil osalesid P. Panayi asutatud nelja usaldusfondi usaldusisikud, EFTA järelevalveamet, Ühendkuningriik ja komisjon.

V. Õiguslik hinnang

A. Vastuvõetavus

19. Austria Vabariik väidab, et viienda küsimuse punkt a vara väärtuse hilisema vähenemise arvessevõtmise kohta on hüpoteetiline, sest konkreetsel juhul võõrandati suur osa varastega väidetud, et vara väärtus on vahepeal vähenenud.

20. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt eeldatakse, et siseriikliku kohtu esitatud küsimused on asjakohased. See kehtib igal juhul siis, kui kohus esitab liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille täpsuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne.¹⁰ Siseriikliku kohtu esitatud eelotsusetaotluse saab Euroopa Kohus jätta läbi vaatamata vaid siis, kui on ilmne, et liidu õigusnormi tõlgendamine, mida siseriiklik kohus palub, ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega. Sama kehtib juhul, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda tarvilik vastus talle esitatud küsimustele.¹¹

21. Viienda küsimuse punktis a esitab eelotsusetaotluse esitanud kohus küsimuse, kas meede (maksustamine riigist lahkumise hetkel) on proportsionaalne, kui maksustamise aluseks olev seadus ei võimalda vara väärtuse hilisemat vähenemist arvesse võtta. Seda, kas maksustamine on proportsionaalne maksu kindlaksmääramise ajal, võib aga igal juhul hinnata sel hetkel ja seega olenemata asjaoludest, mis on tekkinud pärast seda maksu sissenõudmist. Seega ei ole eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimus mingil juhul ilmselgelt puht hüpoteetilist laadi.

B. Sisuline hinnang eelotsuse küsimustele

1. Esimene ja kolmas eelotsuse küsimus

a) Usaldusfond kui muu juriidiline isik

22. Esimene ja kolmas eelotsuse küsimus, mida tuleb käsitleda koos, tõstatavad esiteks probleemi, kas selline „organisatsioon“ nagu usaldusfond (asutatud Ühendkuningriigi õiguse alusel) saab käesoleval juhul tugineda mis tahes põhiõigusele.

23. See oleneb sellest, kas usaldusfond on „muu juriidiline isik“ ELTL artikli 54 tähenduses. Selle kohta ei ole Euroopa Kohus veel otsust teinud. EFTA kohus on seevastu leidnud, et põhivabadused on kohaldatavad Liechtensteinis asutatud usaldusfondi suhtes, milles „osaleja“ maksustati Norras.¹²

10 Vt nt kohtuotsus, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 29).

11 Kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 29) ja 22.1.2015, Stanley International Betting ja Stanleybet Malta (C-463/13, EU:C:2015:25, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika).

12 EFTA kohtu otsus, 9.7.2014, Fred. Olsen (E-3/13, E-20/13, EFTA Court Reports 2014, lk 400).

24. Sellele küsimusele vastamise lähtepunktiks on see, et vastavalt ELTL artiklile 54 kohaldatakse kõnealuseid põhivabadusi ka muudele isikutele peale füüsiliste isikute. Eelkõige võrdsustatakse äriühingud, mis on asutatud liikmesriigi õigusnormide alusel ja millel on liidu piires registrijärgne eesmärk, juhatuse asukoht või peamine tegevuskoht, füüsiliste isikutega.

25. Seega tulevad õigustatud isikutena arvesse nii usaldusfondi kasutavad füüsilised isikud liikmesriigi kodanikena (esialgu) kui ka usaldusfond ise. Viimati nimetatud asjaolu kehtib siiski ainult juhul, kui usaldusfondi saab lugeda äriühinguks ELTL artikli 54 esimese lause tähenduses.

26. Vastavalt ELTL artikli 54 teisele lausele mõistetakse äriühingutena tsiviil- ja kaubandusõiguslikke äriühinguid, samuti ühistuid ja muid avalik-õiguslikke ja eraõiguslikke juriidilisi isikuid. Usaldusfondi iseloomustab erijoon, et oma struktuurilt seisneb usaldusfond „ainult“ teise isiku vara usaldushalduses kolmanda isiku kasuks.

27. Üksnes lepinguline kohustus teise isiku vara haldamiseks (nn usaldamine) ei loo põhimõtteliselt veel haldajast (usaldusisikust) eristatavat äriühingut ELTL artikli 54 tähenduses. Lisaks ei ole käesolevas asjas kõne all olev usaldusfond siseriikliku õiguse kohaselt iseseisev õigussubjekt, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus, komisjon ja Norra valitsus üksmeelselt väidavad.

28. ELTL artikli 54 raames ei pea fond siiski olema iseseisev õigussubjekt. Muidu saaks asjaomane siseriiklik seadusandja iseseisva õigussubjekti staatuse andmise või äravõtmisega asutamisevabaduse ja teenuste osutamise vabaduse kohaldamisala suvaliselt laiendada või kitsendada. Selletagi on vaevalt võimalik määratleda, milline peab olema erinevus iseseisva õigussubjekti ja „pelga“ õigusvõime vahel.¹³

29. Siseriiklikus õiguses kohati esinevat vahetegemist õigussubjektiks oleva ja õigussubjektiks mitteolevate organisatsiooniliste üksuste vahel ei saa seega – erinevalt sellest, mida arvab kohtuistungil Ühendkuningriik – liidu õigusesse üle kanda. Sellele vastavalt nimetas Euroopa Kohus juba äriühingut, mis ei olnud siseriikliku õiguse kohaselt õigussubjekt, „eraõiguslikuks juriidiliseks isikuks“.¹⁴

30. Peale selle ei või ELTL artiklit 54 ja seega ka mõistet „muud juriidilised isikud“ tõlgendada kitsalt.¹⁵ Sellega, et põhiõigusi kohaldatakse ka äriühingutele, võetakse eelkõige arvesse asjaolu, et olulised turuosaliselised on organiseeritud äriühingute vormis. Selle eesmärk on tagada siseturu toimimine, mis on sätestatud ELTL artikli 26 lõikes 2. See eesmärk räägib selle poolt, et kaasata tuleb sellised organisatsioonivormid nagu usaldusfond. Äriühingu osanikud võivad tõepoolest ilma ELTL artiklita 54 igal juhul tugineda põhiõigustele. See oleks aga väga tülikas ja viiks tagajärjeni, et äriühing saaks küll õiguskäibes vahetult osaleda, kuid ei saaks sellisena, vaid ainult kaudselt oma osanike kaudu põhiõigustele tugineda.

31. ELTL artikkel 54 peab seetõttu tagama, et üksikisikud saavad oma põhiõigustega kaitstud huve järgida ka „muu juriidilise isiku“ asutamise või omandamise teel. See on majandustegevuse tõhusa organiseerimise huvides ning lihtsustab seega põhiõiguste kasutamist: rikkumist ei pea ette heitma mitte isikud, kes tegutsevad äriühingu või „muu juriidilise isiku“ kaudu, vaid majandustegevuses osaleja, keda rikkumine esmajoonel puudutab.

32. Vastupidi Norra arvamusel tuleb mõistet „muu juriidiline isik“ ELTL artikli 54 tähenduses seda eesmärki arvestades tõlgendada autonoomselt. Näiteks ei viita see artikkel mitte üksnes äriühingutele, kes on iseseisvad õigussubjektid ja keda tuleb hinnata vastavalt erinevatele siseriiklikele õiguskordadele.

13 Vt nt Bundesgerichtshof (Saksamaa kõrgeim kohus, BGH), kohtuotsus, 29.1.2001 – II ZR 331/00, *Neue Juristische Wochenschrift* (edaspidi „NJW“) 2001, lk 1056, Saksa isikuühingute „piiratud õigussubjektsuse“ kohta.

14 Vt kohtuotsus, 4.6.2009, SALIX Grundstücks-Vermietungsgesellschaft (C-102/08, EU:C:2009:345, punkt 74).

15 Samuti EFTA kohtu otsus, 9.7.2014, Fred. Olsen (E-3/13, E-20/13, EFTA Court Reports 2014, lk 400).

33. Seetõttu hõlmab liidu õigusmõiste „muu juriidiline isik“ iga organisatsioonilist üksust, mille abil võivad selle liikmed (st üksust kasutavad isikud) õiguskäibes osaleda. Selleks aga, et organisatsiooniline üksus võiks (erinevalt konkreetsest liikmesriigist) sellisena olla puudutatud, peab tal olema teatud iseseisvus, mis võimaldab tal *sellisena* õiguskäibes osaleda. Samuti peab tal olema ühtse tahte kujundamise võime ning ta peab sellega eristuma teda kasutavatest isikutest.

34. Selleks et vastata küsimusele, kas sellised turuosaliselised eristuvad neid kasutavatest isikutest, tuleb siiski abi otsida asjaomasest siseriiklikust õigusest. Niivõrd kui siseriiklik õigus omistab konkreetsele organisatsioonilisele üksusele (käesoleval juhul usaldusfond) iseseisvad õigused ja kohustused, osaleb see üksus *sellisena* õiguskäibes. See küsimus on – nagu Ühendkuningriik kohtuistungil märkis – eelnev küsimus, millele saab liidu õiguse hetkeseisu arvestades vastata vaid kohaldamisele kuuluva siseriikliku õiguse alusel, ning seda ei saa Euroopa Kohus igal konkreetsel juhul teha.¹⁶ Käesoleval juhul räägivad aga mõned asjaolud selle poolt – nagu väidavad ka kaebaja, komisjon ja Austria Vabariik –, et kapitalikasumi maksustamise seaduse § 69 sõnastuse alusel osaleb õiguskäibes usaldusfond kui selline (elukoha omistamine usaldusisikutele tervikuna) ja mitte ainult usaldusisikud üksikisikutena.

35. Siseriikliku kohtu ülesanne on otsustada, kas käesoleval juhul saab õiguskäibes osaleda usaldusfond kui selline või saavad seda teha ainult usaldusisikud neile endile omistatud õiguste ja kohustuste alusel. Kui osaleb usaldusfond kui selline, siis tuleb teda ka pidada „muuks juriidiliseks isikuks“ ELTL artikli 54 teise lause tähenduses.

b) Asutamisvabadus

36. Peale selle tuleb otsustada, millistele põhivabadustele saab tugineda usaldusfond või saavad seda teha usaldusisikud, kui realiseerimata varjatud reservide maksustamine toimub ainult seetõttu, et usaldusfondi juhtorgani asukoht (või enamiku usaldusisikute elukoht või harilik viibimiskoht) viiakse siseriikliku õiguse kohase fiktsiooni alusel teise liikmesriiki. Menetlusosalised viitavad siinjuures kapitali vabale liikumisele, teenuste osutamise vabadusele ja asutamisvabadusele.

37. Vastavalt EÜ asutamislepingu artiklile 43 (nüüd ELTL artikkel 49) hõlmab asutamisvabadus liikmesriigi kodanike õigust alustada ja jätkata tegutsemist füüsilisest isikust ettevõtjana teise liikmesriigi territooriumil.¹⁷ Kuigi EÜ asutamislepingus sisalduvate asutamisvabadust käsitlevate sätete eesmärk on nende sõnastuse kohaselt tagada vastuvõtvas liikmesriigis välismaiste kodanike ja ettevõtjate võrdne kohtlemine selle riigi kodanike ja ettevõtjatega, keelavad nad samas päritoluriigil takistada oma kodanike või vastavalt selle liikmesriigi õigusnormidele asutatud äriühingute teise liikmesriiki asumist.¹⁸

38. Teise isiku vara haldamine usaldusfondi või selle usaldusisikute poolt on iseseisev tegevus. Samuti on tegemist nõutava aktiivse osalemisega majanduselus, sest selleks on piisav vara aktiivne haldamine.¹⁹

39. Isegi siis, kui teise isiku vara aktiivne haldamine ei peaks teatud asjaoludel kuuluma käibemaksualaste õigusnormide kohaldamisalasse,²⁰ on see siiski iseseisev majandustegevus. Vastupidi Norra valitsuse väitele ei tule iseseisva majandustegevuse kui asutamisvabaduse tingimuse hindamisel arvestada käibemaksu käsitlevate õigusnormide põhimõtteid, selleks et asjaomast ettevõtjat saaks pidada maksukohustuslaseks. See kehtib juba seetõttu, et põhivabadused järgivad seoses takistuste kõrvaldamisega siseturul ja käibemaksualased õigusnormid järgivad seoses lõpptarbija maksustamisega

16 Samamoodi kui äriühingute puhul, vt kohtuotsus, 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 26).

17 Kohtuotsused, 11.3.2004, de Lasteyrie du Saillant (C-9/02, EU:C:2004:138, punkt 40 ja seal viidatud kohtupraktika) ja 21.1.2010, SGI (C-311/08, EU:C:2010:26, punkt 38).

18 Kohtuotsused, 21.1.2010, SGI (C-311/08, EU:C:2010:26, punkt 39) ja 13.12.2005, Marks & Spencer (C-446/03, EU:C:2005:763, punkt 31).

19 Vt ka kohtuotsus, 14.9.2006, Centro di Musicologia Walter Stauffer (C-386/04, EU:C:2006:568, punkt 19).

20 Kohtuotsus, 20.6.1996, Wellcome Trust (C-155/94, EU:C:1996:243, punkt 34 jj).

erinevaid eesmäärke. Puhtakujulist valdusettevõtjat (nn finantsvaldusettevõtjat) ei peeta Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt²¹ töepoolsest maksukohustuslaseks nõukogu 28. novembri 2006. aasta direktiivi 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi,²² artikli 9 tähenduses. Ta võib aga ka tulu maksustamisel oma asukoha üleviimisel siiski tugineda asutamisvabadusele.²³

40. Asutamisvabadus eeldab siiski vastuvõtvas liikmesriigis püasiasukohaga ettevõtte vahendusel määramata ajaks planeeritud tegeliku majandustegevuse teostamist.²⁴ Käesoleval juhul ei ole Euroopa Kohtus toimuva menetluse raames selgunud asjaolusid, mis viitaksid sellele, et usaldusfond või usaldusisikud tegutsevad endiselt üksnes Ühendkuningriigis ning ei tegutse Küprosel ega kavatse seal tegutsema hakata. Seda asjaolu peab eelotsusetaotluse esitanud kohus siiski kontrollima.²⁵

41. Kui Küprosel tegeldakse töepoolsest majandustegevusega, siis võib käesolevas asjas kokkuvõttes jääda lahtiseks küsimus, kas kohaldatav on ka veel usaldusfondi või maksukohustuslasest usaldusisikute kapitali liikumise vabadus või võib-olla muud põhivabadused. Otsuse tegemist mõjutaks konkurentsisuhte selgitamine üksnes juhul, kui asi puudutaks kolmandaid riike, mistõttu oleks tähtis kapitali vaba liikumise laiendatud kohaldamisala. Puht ühendusesiseste tehingute puhul võib küsimus asutamisvabaduse ja kapitali vaba liikumise ning ka teenuste osutamise vabaduse vahelise suhte kohta jääda lõppkokkuvõttes lahtiseks, kuna kõnealuste põhivabaduste hindamise alused on suures osas identsed.²⁶

c) Asutamisvabaduse piirang

42. Juhul, kui usaldusfond teostab vara haldamise kaudu soodustatud isikute kasuks Küprosel majandustegevust (või teevad seda usaldusisikud), tuleb vastata küsimusele, kas realiseerimata kapitalikasumi (st varjatud reserve maksustamine) seoses asukoha üleviimisega kujutab endast asutamisvabaduse piirangut.

43. Vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale tuleb asutamisvabaduse piiranguks pidada kõiki meetmeid, mis keelavad või takistavad selle vabaduse kasutamist või muudavad selle vähem atraktiivseks.²⁷ Seda, et ka kapitalitulu maksustamine asukoha üleviimisel on asutamisvabaduse piirang juhul, kui samasuguse riigisisese üleviimise korral seda ei maksustata, on Euroopa Kohus juba mitmel korral tõdenud.²⁸

44. Asutamisvabaduse piirang seisneb seejuures juba maksusumma kindlaksmääramises, mis toimub vaatamata sellele, et konkreetne realiseeritud kapitalikasum puudub. Seda seetõttu, et maksu määramise alusel kuulub maks maksukohustuslase poolt juba tasumisele ja ta on sellega koormatud ka juhul, kui maksu tasumise tähtaeg ei ole veel saabunud. Maksu sissenõudmine on selles mõttes üksnes piirangu lõpetamine.

21 Vt selle kohta kohtuotsused, 20.6.1991, Polysar Investments Netherlands (C-60/90, EU:C:1991:268, punkt 13); 14.11.2000, Floridienne ja Berginvest (C-142/99, EU:C:2000:623, punkt 17); 27.9.2001, Cibo Participations (C-16/00, EU:C:2001:495, punkt 19) ja 30.5.2013, X (C-651/11, EU:C:2013:346, punkt 35).

22 ELT 2006, L 347, lk 1.

23 Vt ka Euroopa Kohus, kohtuotsus, 10.1.2006, Cassa di Risparmio di Firenze jt (C-222/04, EU:C:2006:8, punkt 107 jj), mis käsitleb sellise valdusettevõtja majandustegevust vastavalt riigiabi käsitlevatele õigusnormidele, keda ei oleks käibemaksualaste õigusnormide kohaselt võib-olla käsitatud maksukohustuslasena.

24 Kohtuotsus, 12.9.2006, Cadbury Schweppes ja Cadbury Schweppes Overseas (C-196/04, EU:C:2006:544, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika).

25 Kohtuotsus, 12.7.2012, VALE (C-378/10, EU:C:2012:440, punkt 35).

26 Kohtujuristi ettepanek, Kokott, kohtuasi SGI (C-311/08, EU:C:2009:545, punkt 37 jj), Euroopa Kohus leidis, et kohaldatav on üksnes asutamisvabadus – kohtuotsus, 21.1.2010, SGI (C-311/08, EU:C:2010:26, punkt 36).

27 Kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 34) ja 16.4.2015, komisjon vs. Saksamaa (C-591/13, EU:C:2015:230, punkt 56 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 Kohtuotsused, 11.3.2004, de Lasteyrie du Saillant (C-9/02, EU:C:2004:138, punkt 46); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 33); 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 35) ja 7.9.2006, N (C-470/04, EU:C:2006:525, punkt 35).

45. Põhikohtuasjas on usaldusfond, kes tahab (või usaldusisikud, kes tahavad) viia oma asukoha Ühendkuningriigist välja (või mille üleviimist siseriiklik õigus usaldusisikute enamiku „riigist lahkumise“ korral eeldab), võrreldes sarnaste ettevõtjatega, kes jätavad oma tegeliku asukoha Ühendkuningriiki, likviidsuse seisukohast ebasoodsamas olukorras. Seda seetõttu, et põhikohtuasjas vaidlusaluse siseriikliku õigusnormi kohaselt toob usaldusfondi asukoha teise liikmesriiki üleviimine vara teatud väärtuse korral endaga kaasa realiseerimata kapitalikasumi viivitamatu maksustamise.²⁹ Seevastu ei maksustata selliseid kapitalikasumeid juhul, kui usaldusfond viib oma asukoha üle Ühendkuningriigi territooriumil. Sellisel juhul toimub maksustamine alles siis, kui varjatud reservid realiseeritakse. Selline erinev kohtlemine (realiseerimata kapitalikasumi viivitamatu maksustamine riigist lahkumise korral) hoiab usaldusfondi (või selle usaldusisikuid) tagasi oma asukoha teise liikmesriiki üleviimisest. See kehtib isegi juhul, kui usaldusfondil on piisavalt likviidset vara, et ta saaks maksu tasuda ilma varjatud reserve realiseerimata.

46. Esimesele ja kolmandale küsimusele tuleb seetõttu vastata, et asutamisvabaduse piiranguga on tegemist juhul, kui usaldusfondi (või selle usaldusisikuid) maksustatakse asukoha teise liikmesriiki üleviimisel, samal ajal kui asukoha üleviimise korral riigi territooriumil seda ei tehta.

2. Teine, neljas ja viies eelotsuse küsimus

a) Põhjendused

47. Asutamisvabaduse piirangut võib aga põhjendada üksnes ülekaaluka üldise huviga. Lisaks peaks see olema kõnealuse eesmärgi saavutamiseks sobiv ega tohi minna kaugemale, kui on eesmärgi saavutamiseks vajalik.³⁰

48. Euroopa Kohus on juba mitmel korral otsustanud, et liikmesriigil on kooskõlas territoriaalse maksustamise põhimõttega, millele lisandub ajaline aspekt, nimelt maksumaksja asumine riigi territooriumil ajavahemikul, mille jooksul varjatud kapitalitulu tekkis, õigus maksustada nimetatud kapitalitulu riigist lahkumise hetkel.³¹ Niisuguse meetme eesmärk on vältida olukordi, mis võivad ohustada päritoluliikmesriigi õigust teostada oma maksupädevust tema territooriumil läbiviidud tegevuste suhtes ja see on järelikult põhjendatav liikmesriikidevahelise maksustamispädevuse jaotuse kaitsmisega.³²

49. Tingimuseks on aga see, et riigist lahkumine ohustab ka tegelikult selle riigi maksustamispädevust, millest lahkutakse. See leiab igatahes kinnitust juhul, kui maksustamispädevus lõpeb.³³ Kaebajad avaldavad siiski kahtlust Ühendkuningriigi maksustamispädevuse lõppemise suhtes, sest siseriikliku õiguse kohaselt toimub maksustamine veel siis, kui soodustatud isikud elavad veel päritoluriigis ja kui usaldusfond (või usaldusisikud) teevad neile väljamakseid.

29 Vastupidi Ühendkuningriigi arvamusele ei saa asjaolu, et Ühendkuningriigis on selle maksu tasumise tähtaeg alles järgmise aasta 31. jaanuar, viia teistsuguse hinnanguni, kuna see maksetähtaeg saabuks ka realiseeritud varjatud reservide maksustamisel (st siseriikliku juhtumi korral), mistõttu jäetakse likviidsuse puudumine arvesse võtmata ainult siis, kui tegemist on välisriigiga.

30 Kohtuotsused, 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 42); 12.9.2006, Cadbury Schweppes ja Cadbury Schweppes Overseas (C-196/04, EU:C:2006:544, punkt 47) ja 13.12.2005, Marks & Spencer (C-446/03, EU:C:2005:763, punkt 35).

31 Kohtuotsused, 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 49); 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 44 jj) ja 7.9.2006, N (C-470/04, EU:C:2006:525, punkt 46).

32 Kohtuotsused, 13.12.2005, Marks & Spencer (C-446/03, EU:C:2005:763, punkt 45 jj); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 48); 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 47) ja 21.1.2010, SGI (C-311/08, EU:C:2010:26, punkt 60).

33 Nii sõnaselgelt kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 48); 25.4.2013, komisjon vs. Hispaania (C-64/11, ei avaldata, EU:C:2013:264, punkt 31) ja 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika).

50. See erijoon, et Ühendkuningriigil on veel maksustamispädevus pärast usaldusfondi asukoha üleviimist, seisneb siiski selles, et see oleneb üksnes usaldusfondi (ja/või soodustatud isikute) otsusest. Sellele juhtisid ka komisjon ja Ühendkuningriik kohtuistungil tähelepanu. Kui usaldusfond ei tee Ühendkuningriigis elavatele soodustatud isikutele väljamakseid või soodustatud isikud, nagu see on käesolevas kohtuasjas, lahkuvad Ühendkuningriigist, ei kohaldata maksustamispädevust, mis Ühendkuningriigile veel kuulub. Seega ei ole see enam liikmesriigi otsustada, kas ta saab veel maksustamisõigust kasutada. See olukord on võrdväärne olukorraga, kus äriühingu asukoha üleviimise tõttu ei ole liikmesriigil enam autonoomset maksustamisõigust.

51. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu teise küsimuse esimesele osale ja neljandale küsimusele tuleb seetõttu vastata nii, et maksustamine riigist lahkumisel, nagu see on käesoleval juhul, on maksustamispädevuse tasakaalustatud jaotuse säilitamise eesmärgil põhimõtteliselt lubatud, olgugi et teatud asjaoludel, mille üle liikmesriik ei saa aga enam otsustada, võiks veel toimuda osaline maksustamine.

52. Siiski võib asjaolu, et teatud asjaoludel võiks veel toimuda maksustamine, avaldada mõju maksustamise proportsionaalsusele. Selles mõttes esineb nimelt topeltmaksustamise oht ainuüksi riigi poolt, millest lahkutakse. Realiseerimata kapitalikasum maksustatakse juba riigist lahkumisel täies ulatuses ning vara järgmised kapitalikasumid võidakse maksustada väljamaksete tegemisel soodustatud isikutele. See peab kehtima, kuigi nüüd võiks vastuvõttev liikmesriik õigupoolest – lahkumise maksustamine on põhjendatud maksustamispädevuste jaotusega – neid kapitalikasumeid maksustada. Sel juhul on siiski oluline võtta soodustatud isikute maksustamisel arvesse, et neid on riigist lahkumisel maksustatud. Seda küsimust käesoleval juhul aga ei teki, kuna varjatud reservid on juba realiseeritud ning soodustatud isikud ei ela enam Ühendkuningriigis.

b) Proportsionaalsus

53. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viies küsimus käsitleb seda, kuidas tuleb hinnata käesoleva riigist lahkumise maksustamise proportsionaalsust konkreetsel juhul. Esiteks on tegemist sellega, et puudub võimalus maksu tasumist edasi lükata (jaotis i viienda küsimuse punkti a kohta), ja teiseks asjaoluga, et varjatud reservid realiseeriti nii, et vara väärtus ei vähenenud, pärast maksu kindlaksmääramist, kuid veel enne seda, kui maks muutus sissenõutavaks (jaotis ii viienda küsimuse punkti b kohta). Lisaks on tegemist sellega, et riigist lahkumise maksustamise raames ei võeta arvesse vara väärtuse võimalikku vähenemist tulevikus (jaotis iii viienda küsimuse punkti a kohta).

54. Ühendkuningriigi maksuhaldur tugineb siinjuures eelkõige erilisele asjaolule, et maksukohustuslane realiseeris tegelikult vara väärtuse müügi teel veel enne maksu sissenõutavaks muutumist. Kuna müügist saadud kasum oli piisav, et tasuda enne seda fiktiivse realiseerimise alusel tekkinud maks, on riigist lahkumise maksustamine konkreetsel juhul proportsionaalne.

i) Ajatamisvõimaluse puudumine

55. Euroopa Kohus on juba mitmel korral asunud seisukohale, et maksukohustuslasele tuleb riigist lahkumisel jätta võimalus valida maksusumma viivitamatu tasumise ja nimetatud maksusumma ajatatud tasumise vahel, millele võib vastavalt kohaldatavatele siseriiklikele õigusnormidele lisanduda intress.³⁴ Seejuures on Euroopa Kohus käsitanud arvestusliku kapitalituluga seotud maksu tasumist

³⁴ Kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 49); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 56 jj, punktid 58 ja 62) ning 16.4.2015, komisjon vs. Saksamaa (C-591/13, EU:C:2015:230, punkt 67 ja seal viidatud kohtupraktika).

osade kaupa – kohese tasumise alusel – viie aasta jooksul proportsionaalsena.³⁵ Ühendkuningriigi siseriiklikus õiguses puuduvad siiski igasugused ajatamist käsitlevad õigusnormid. Järelikult on maksuvõlg seoses realiseerimata kapitalikasumiga kohe tekkinud. Viimati mainitud asjaolu on vastavalt Euroopa Kohtu praktikale ebaproportsionaalne.

ii) Kapitalikasumi realiseerimine pärast maksu määramist, aga enne maksu sissenõutavaks muutumist

56. Isegi juhul, kui tuleks sarnaselt Ühendkuningriigi maksuhalduriga tugineda – maksustava riigi jaoks pigem juhuslikule – asjaolule, et kapitalikasum on edukalt realiseeritud pärast maksu määramist ja enne maksu sissenõutavaks muutumist, on maksustamine riigist lahkumise hetkel endiselt ebaproportsionaalne. Ka sel juhul jääb endiselt püsima ebavõrdne kohtlemine võrreldes siseriikliku juhtumiga. Kapitalikasumi realiseerimise korral juhul, kui riigist lahkumist ei toimu, oleks sama maks muutunud nimelt sissenõutavaks hiljem (arvutatuna alates realiseerimisest: käesoleval juhul täpselt aasta hiljem).

57. Peale selle ei või riigi tegevuse proportsionaalsuse hindamine, käesoleval juhul maksu määramine ja maksu sissenõutavaks muutumise tähtaeg, oleneda selle isiku otsusest, kelle õigusi parajasti riivati. Muidu võiks ainult maksukohustuslane, kes keeldub sissenõutavaks muutunud maksu tasumast ning seetõttu ei võõranda vara koos neis sisalduvate varjatud reservidega, ette heita asutamisevabaduse piirangu ebaproportsionaalsust. Asjaomasel isikul, kes allub riiklikule maksekäsule ning realiseerib sel eesmärgil kapitalikasumi, puuduks seevastu võimalus esitada vastuväide tema põhivabaduste ebaproportsionaalse piiramise kohta.

58. Käesoleval juhul on maksustamine seetõttu vaatamata asjaolule, et kapitalikasum on realiseeritud enne maksuvõla sissenõutavaks muutumist, ebaproportsionaalne, sest maksu määramise hetkel puudus maksu ajatamise võimalus. Sellise edasilükkamise kestus ei pea tingimata olema Euroopa Kohtu praktikas³⁶ nimetatud viis aastat.³⁷ Pigem oleks Ühendkuningriigi seadusandja võinud kõnealuse ajatamisvõimaluse siduda ka kapitalikasumi realiseerimisega enne selle tähtaja lõppemist (nii nüüd ka direktiivi (EL) 2016/1164 artikli 5 lõige 4).³⁸

59. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu viienda küsimuse punktile b tuleb seetõttu vastata nii, et meetme proportsionaalsust tuleb hinnata konkreetse juhtumi asjaolude pinnalt maksu tekkimise hetkel riigist lahkumise alusel. See toimub olenemata sellest, kas asjaomane vara võõrandati veel enne maksu sissenõutavaks muutumist ja ilma väärtuse vähenemiseta, kui ilma riigist lahkumiseta muutuks maks sissenõutavaks hiljem ja puudub maksu ajatamise võimalus.

60. Seda, kas siseriikliku õigusnormi ebaproportsionaalsus võib tulla ajatamisnõude liidu õigusega kooskõlas oleva tõlgenduse alusel siseriikliku õiguse kohaselt arvesse, peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Põhikohtuasja kaebaja esitatud väite kohaselt, mille ta kohtuistungil esitas, näib, et ka Ühendkuningriigis on olemas võimalused teha kaalutusotsus.

35 Kohtuotsused, 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 64) ja 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 52).

36 Kohtuotsus, 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 64) ja kohtuotsus 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 52).

37 Vt selle kohta ka direktiivi (EL) 2016/1164 artikli 5 lõige 2 – ELT 2016, L 193, lk 1.

38 ELT 2016, L 193, lk 1.

iii) Väärtuse hilisema vähenemise puudulik arvessevõtmine

61. Vastavalt territoriaalsuse põhimõttele, mis on maksustamispädevuste jaotuse kriteerium, võetakse maksubaasi arvutamisel arvesse ainult seda kasumit ja kahjumi, mis tuleneb tegevustest selles riigis.³⁹ Nii kasumi kui ka kahjumi arvessevõtmine selles riigis on lisaks kooskõlas sümmeetria põhimõttega.⁴⁰ Siia lisanduvad nii kasumi kui ka kahjumi kindlakstegemisega seotud haldusprobleemid juhul, kui vara ega isik ei asu oma riigi territooriumil. See välistab õigupoolest selle, et hilisemat väärtuse vähenemist tuleb maksustamise raames, mis toimub maksustamispädevuse äralangemise tõttu (maksustamine riigist lahkumisel), tingimata arvesse võtta. Ka nõukogu 12. juuli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/1164, millega nähakse ette siseturu toimimist otseselt mõjutavate maksustamise vältimise viiside vastased eeskirjad,⁴¹ kuid mis ei kuulu käesolevas kohtuasjas veel kohaldamisele, ei näe sellist kohustust ette.

62. Seda seetõttu, et liikmesriikide vaheliste maksustamispädevuste õiglase jaotuse õigustus rajaneb kokkuvõttes väärtuse kasvamise ja väärtuse vähenemise omistamisel, mis on tekkinud territoriaalse läheduse alusel kuni teatud tähtpäevani. Siis ei tule aga ka väärtuse hilisemaid suurenemisi ja hilisemaid vähenemisi võtta põhimõtteliselt arvesse mitte riigis, kust lahkutakse, vaid üksnes asukohariigis (st vastuvõtvas riigis).

63. Seda lähtekohta – mille kohaselt puudub kohustus võtta arvesse väärtuse vähenemist – on Euroopa Kohus seoses riigist lahkumise maksustamisega oma hiljutistes otsustes mitmel korral kinnitanud.⁴² Ainus erand oli otsus, mis käsitles maksustamist füüsilise isiku riigist lahkumisel seoses tema eraomandiga (oluliste osaluste kujul). Siinjuures rõhutati vajadust võtta arvesse väärtuse võimalikku vähenemist pärast riigist lahkumist.⁴³ Hilisemas kohtupraktikas, mis käsitleb majanduses tegutsevate õigussubjektide maksustamist riigist lahkumisel ja nende käibekapitali, ei ole Euroopa Kohus⁴⁴ viimati nimetatud lähenemist enam kasutanud.

64. Olgugi et hiljutine kohtupraktika käsitleb eelkõige õigusvõimelisi organisatsioonilisi üksusi, ei ole vahetegemine maksukohustuslase õigusliku vormi alusel veenev. See saab eriti selgeks käesoleval juhul, kus vastavalt sellele, kuidas siseriiklik õigus on kujundatud, tuleb usaldusfondi lugeda „muuks juriidiliseks isikuks“ või füüsiliste isikute kogumiks. Euroopa Kohus on aga kokkuvõttes teinud vara väärtuse vähenemise arvessevõtmisel vähem vahet füüsiliste ja juriidiliste isikute vahel ning rohkem vahet eraomandi ja käibevara vahel.⁴⁵ Kui usaldusfond teostab majandustegevust, on vara maksustamise korral tegemist siiski käibevaraga. Seega ei ole tarvis otsustada, kas järgida tuleb järeldusi, mille Euroopa Kohus on kohtuotsuses „N“ esitanud vara väärtuse vähenemise arvessevõtmise kohta.⁴⁶

65. Üksnes juhul, kui jõutakse järeldusele, et usaldusfondi tegevus on passiivne varahaldus ning seega mitte majandustegevus, tuleks teha vastav otsus. Sellisel juhul tuleks arvestada, et liikmesriikide maksustamispädevuste jaotuse säilitamise põhjendamise seisukohalt, mis on käesoleval juhul asjakohane, ei ole tähtis, kas asjaomane vara on eraomand või käibevara.

66. Viienda küsimuse punktile a tuleb seetõttu vastata nii, et proportsionaalsuse põhimõte ei kohusta käesoleval juhul riiki, millest lahkutakse, arvesse võtma vara väärtuse hilisemat vähenemist.

39 Kohtuotsused, 15.2.2007, Centro Equestre (C-345/04, EU:C:2007:1425, punkt 22); 13.12.2005, Marks & Spencer (C-446/03, EU:C:2005:763, punkt 39) ja 15.5.1997, Futura (C-250/95, EU:C:1997:2471, punkt 21 jj).

40 Kohtuotsus, 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 56 jj, punktid 58 ja 62).

41 ELT 2016, L 193, lk 1.

42 Kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 43 jj) ja 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 56 jj).

43 Kohtuotsus, 7.9.2006, N (C-470/04, EU:C:2006:525, punkt 51 jj).

44 Kohtuotsused, 21.5.2015, Verder LabTec (C-657/13, EU:C:2015:331, punkt 43 jj); 29.11.2011, National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 56 jj) ja 23.1.2014, DMC (C-164/12, EU:C:2014:20, punkt 45 jj).

45 Sellele viitavad Euroopa Kohu märkused 29. novembri 2011. aasta kohtuotsuses National Grid Indus (C-371/10, EU:C:2011:785, punkt 57).

46 Kohtuotsus, 7.9.2006, N (C-470/04, EU:C:2006:525, punkt 54).

VI. Ettepanek

67. Seega teen ma ettepaneku vastata First-tier Tribunali (Tax Chamber) (esimese astme kohtu maksukoda) eelotsusetaotlusele järgmiselt:

1. Esimesele ja kolmandale küsimusele tuleb vastata nii, et usaldusfond saab tugineda põhivabadustele vastavalt ELTL artiklile 54 ka juhul, kui ta ei ole siseriikliku õiguse kohaselt iseseisev õigussubjekt. Selle tingimuseks on, et usaldusfond kui selline saab majanduskäibes osaleda ja siseriiklik õiguskord annab talle selles mõttes õigused ja kohustused. Usaldusfondi (või usaldusisikute) realiseerimata kapitalikasumi maksustamine selle tõttu, et siseriikliku õiguse kohaselt eeldatakse asukoha üleviimist teise liikmesriiki, kujutab endast asutamisvabaduse piirangut.
2. Teisele ja neljandale küsimusele tuleb vastata nii, et asutamisvabaduse seda piirangut saab põhimõtteliselt põhjendada liikmesriikide vaheliste maksustamispädevuste tasakaalustatud jaotuse tagamisega. See kehtib ka siis, kui riigile, kust lahkuti, jääb küll veel teatav maksustamispädevus, aga see liikmesriik ei otsusta selle üle enam autonoomselt, vaid see oleneb peamiselt maksukohustuslase otsustest.
3. Teisele ja viiendale küsimusele tuleb vastata nii, et realiseerimata kapitalikasumi maksustamise proportsionaalsust tuleb hinnata konkreetse juhtumi pinnalt maksu määramise hetkel riigist lahkumise alusel. Maksustamine on ebaproportsionaalne, kui puudub maksu ajatamise võimalus nagu käesoleval juhul ja ilma riigist lahkumiseta muutuks maks sissenõutavaks hiljem. See kehtib olenemata sellest, kas asjaomane vara võõrandati veel enne maksu sissenõutavaks muutumist ja ilma väärtuse vähenemiseta. Proportsionaalsuse põhimõte ei kohusta riiki, millest lahkutakse, arvesse võtma käibevara väärtuse hilisemat vähenemist.